

**COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE YANSITICI DÜŞÜNMEYE
DAYALI ÖĞRETİMİN ÖĞRENCİ BAŞARISINA VE
ÖĞRENMENİN KALICILIĞINA ETKİSİ¹**
*The Effect of Reflective Thinking Based Geography Education on
Student Success and Retention of Learning*

Yrd. Doç. Dr. Tahsin YILDIRIM
Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
tyildirim@aksaray.edu.tr

Doç. Dr. Adnan PINAR
Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi
apinar@konya.edu.tr

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, coğrafya öğretiminde yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim etkinliklerinin; öğrencilerin akademik başarıları ve öğrenmenin kalıcılığı üzerine etkisini incelemektir.

Ön test-son test kontrol gruplu deneysel desen modelinin kullanıldığı araştırma Aksaray ili Hazım Kulak Anadolu Lisesi 9. sınıf öğrencilerinden seçilen bir deney (30 öğrenci) ve bir kontrol (30 öğrenci) grubu üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin toplanması için araştırmacı tarafından geliştirilen “Akademik Başarı Testi” kullanılmıştır.

Deneysel çalışmalar sekiz hafta devam etmiştir. Deneysel çalışma süresince dersler deney grubunda yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim etkinlikleriyle yürütülmüş, kontrol grubunda ise programda önerilen öğretim etkinlikleriyle yürütülmüştür. Veri toplama araçları deney ve kontrol grubuna uygulama öncesinde ve sonrasında ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Ayrıca öğrenmenin kalıcılığını belirlemek için deneysel uygulamalardan beş hafta sonra veri toplama aracı her iki gruba da tekrar uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS 14.00 programı ile frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma değerleri ile bağımsız gruplar için t-testi, bağımlı gruplar için t-testi teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma bulgularına göre deneysel uygulama sonrasında; coğrafya öğretiminin yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim etkinlikleriyle gerçekleştirildiği deney grubu öğrencileri ile programda önerilen öğretim etkinlikleriyle gerçekleştirildiği kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı puanları ve

---

¹Bu çalışma Tahsin Yıldırım tarafından hazırlanan doktora tezinden üretilmiştir.

COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE YANSITICI DÜŞÜNMEYE DAYALI ÖĞRETİMİN ÖĞRENCİ BAŞARISINA VE ÖĞRENMENİN KALICILIĞINA ETKİSİ

akademik başarı kalıcılık testi puanları açısından deney grubu öğrencileri lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Deney grubu ve kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarıları ve akademik başarı kalıcılık testi puanlarında cinsiyet değişkenine göre farklılık tespit edilememiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim etkinliklerinin coğrafya öğretiminde öğrencilerin akademik başarılarını ve öğrenmenin kalıcılığını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Yansıtıcı Düşünme, Coğrafya Öğretimi, Akademik Başarı*

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the effect of reflective thinking based teaching activities in geography teaching on students' academic achievement and retention of learning.

In the research, experimental design with “pre-post-test and control group” was used and research was carried on an experimental group (30 students) and a control group (30 students) selected from Aksaray Hazım Kulak High School 9th grade students. To collect data, “Academic Achievement Test” developed by the researcher was used.

Experimental studies continued for eight weeks. Throughout the experimental study, the course was carried out in the experimental group with the educational activities based on reflective thinking while in the control group it was conducted with the suggested educational activities in the program. Data collection tools were applied to the experimental and the control groups as the pre-test and post-test before and after the treatment. Furthermore, to determine the retention of learning, data collection tool was applied again in both group five weeks later than the experimental treatment. The data obtained in this study were analysed with the SPSS 14.00 program for frequency, percentage, mean, and standard deviation values, by using t-test for independent groups and t-test techniques for dependent groups.

According to the findings after the experimental treatment; in terms of academic achievement scores and academic achievement retention test scores between the experimental group students receiving geography education based on reflective thinking activities and the control group students receiving geography education with suggested teaching activities in the program, there was a statistically significant difference in favour of the experimental group students. There was no significant difference between the experimental group and the control group students' academic achievement and academic achievement retention test scores with regards to gender variable. The results

obtained from this study indicate that educational activities based on reflective thinking in the geography teaching affect students' academic achievement and retention of learning positively.

Keywords: *Reflective thinking, geography teaching, academic achievement*

1.GİRİŞ

Bilginin çok hızlı bir şekilde insan hayatının her aşamasını sınırsızca etkilediği günümüzde bireylerin bu etkileşimle geliştiği düşünülürse eğitim kurumlarının ve eğitim programlarının bu gelişmelere kayıtsız kalmaması gerekmektedir. Eğitim kurumlarının en önemli görevi, öğrenme becerilerine sahip, düşünebilen, düşündüklerini anlamlandıran, çağın gereklerine ayak uydurabilen bireyler yetiştirmektir.

Bireyin doğumundan itibaren başlayan öğrenme süreci, süreç içerisinde meydana gelen gelişmelerle hız kazanır. Bireyin bu değişim ve gelişime ayak uydurabilmesi şüphesiz aldığı eğitimle doğru orantılı olacaktır. Çağın gereklerinin benimsendiği eğitim- öğretim anlayışında öğretmen hangi konuyu anlatırsa anlatsın öğrencilerin bir takım yeteneklerinin gelişmesine yardımcı olacaktır. Bu tür öğretimde öğrencinin bilgiyi ezberlemesi değil, bilgiyi kullanması ve yeni bilgi üretmesi, yani düşünmesi amaçlanır (Özden, 2005). Öğretmen öğrencilerini bilginin kaynağına yönlendiren, bilgiye ulaşmaları için gerekli becerileri kazandıran ve ulaştıkları bilgileri anlamlandırıp, üzerinde düşünebilmelerini sağlayan biri olmalıdır. Böylece bilgi eğitim sürecinde içerik olmaktan çıkıp, süreç haline gelecektir. Öğrenme de disiplinlerdeki bilginin sorgulamadan ezberlenilmesi değil, aktif bir bilgi arama, anlamlandırma ve zihinde yeniden yapılandırma süreci haline gelecektir (Doğanay, 2005). Günümüzde öğrencilerden, okulu sadece öğrenme merkezlerinden biri olarak kabul ederek, her türlü kaynaktan bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama, zihinde yapılandırma, iletişim kurma, arkadaşlarıyla işbirliği yapma, tartışma, problem çözme, karar verme ve girişimcilik gibi çeşitli zihinsel ve üst düzey beceriler kazanmaları beklenmektedir (Saban, 2004).

Sorgulayarak öğrenen bireylerde, karşılaşılan problemlere çözüm arama ve üretme yeteneği gelişir bu sayede birey düşünerek ve anlayarak

*COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE YANSITICI DÜŞÜNMEYE DAYALI ÖĞRETİMİN ÖĞRENCİ
BAŞARISINA VE ÖĞRENMENİN KALICILIĞINA ETKİSİ*

zor durumlardan çıkabileceği inancına sahip olur. Bilgiye ulaşmayı öğrenmiş ve üretken bireylerde düşünme becerileri de gelişir. Bu nedenle eğitim programlarının hazırlanmasında yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, yansıtıcı düşünme, problem çözme becerileri gibi üst düzey düşünme becerileri önem kazanmaktadır. Aynı zamanda bu düşünme becerileri birbiri ile sarmal biçimde tamamlayıcı niteliktedir.

Bu düşünme becerilerinden biri olan yansıtıcı düşünmeyi Dewey (1910: 1), herhangi bir inancı oluşturan temeli kasıtlı olarak aramak ve bu temelin uygunluğunu incelemeyi yansıtıcı düşünme olarak tanımlamaktadır. Yansıtıcı düşünme bir inancı ya da bilgiyi ve onu destekleyen temelleri ve gerekçeleri aktif, tutarlı ve dikkatli bir şekilde düşünmedir. Ünver ise yansıtıcı düşünmeyi eğitim sistemi açısından şu şekilde tanımlamıştır: Bireyin öğretme ya da öğrenme yöntemi ve düzeyine ilişkin olumlu ve olumsuz durumları ortaya çıkartmaya ve sorunları çözmeye yönelik düşünme sürecidir (Ünver, 2003: 5). Yansıtıcı düşünme, öteki düşünme türleriyle yakından ilişkilidir. Yansıtıcı düşünmenin sonunda kimi kez, insan yaratıcı düşünmeye yönelir. Eleştirel düşünme becerilerinden örgütleme, nedeni bulma, varsayım geliştirme ve yordama becerileri yansıtıcı düşünmenin soru sorma ve değerlendirme becerilerinin kapsamında bulunur (Wilson ve Jan 1993 Akt: Ünver 2003).

Yansıtıcı düşünme ile bilişüstü düşünme arasında da çok yakın bir ilişki vardır. Öğrenci bilişüstü düşünmeye sahip olduğu sürece kendi düşünme ve öğrenmesini izlemeye ve geliştirmeye düşünme becerilerini kullanabilir. Bilişüstü düşünenler karar vermede, bir duruma uygun stratejiler seçmede, kendini değerlendirmede, kendi amaçlarını kurmada ve amaçları üzerinde hareket etmede etkili olabilirler. Biliş üstü düşünenler düşünme stratejilerini kontrol edebilir ve düşüncülerinin de farkında olurlar (Wilson ve Jan, 1993; Akt: Yorulmaz, 2006). Yansıtıcı düşünme öğrencilerde daha derin bir biçimde düşünme ve bu derin düşünme neticesinde elde ettikleri sonuçları değerlendirme yeteneğini geliştirir. Yansıtıcı öğretim, başkalarına önem vermeyi ön plana çıkaran, öğretimde yapılandırıcılığı esas alan bir sorgulama yaklaşımı ve sorun çözme etkinlikleri bütünüdür (Henderson, 1996).

Yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim ortamlarında; öğretmen öğrencinin öğrenmesini sağlamak için ortam hazırlayıcı konumdadır.

Öğrenciler kendi öğrenme hedeflerini belirler ve hedefe ulaşmada sorumluluk duyarlar. Görüşlerini diledikleri gibi açıklayarak özgüven kazanır, işbirlikçi küme çalışmalarına katılabilir. Ayrıca eğitim ile yaşantılar arasındaki bağ düşünüldüğünde öğrencilerde bilgileri günlük yaşamda kullanma yeteneği de gelişmiş olur (Ünver, 2003).

Çevre ve insan arasındaki ilişkileri açıklayan coğrafya, coğrafi düşünce yapısına uygun biçimde okullarda verildiği takdirde; bağımsız, çoklu ve yaratıcı düşünebilen, ileriye görme yeteneğini kazanmış, edindiği bilgileri günlük yaşamda kullanabilen bireyler ortaya çıkarır (Akbulut, 2004). Kızılırmak'ın "boyu" nun bilinmesi yerine; "huyu" nun bilinmesi coğrafyanın daha öncelikli işidir (Pınar, 2001). Coğrafya öğretimi; öğrencilerin bölgelerinde, ülkelerinde ve dünyada yalnızlık ve yalıtılmışlık duygusuna itilmemiş, bilgilenmeye, sorgulamaya ve çözümlenmeye dayalı bir görüşten hareketle kendini ülke ve dünya ölçeklerinde konumlandırabilen ve geleceğini kendi ellerinde bulundurduğunun bilincinde olan öğrenciler yetiştirmek hedefinde olmalıdır (Mukul, 2006).

Coğrafya dersi öğretim programı bireylerde yaşadığı çevreyle öğretim ortamını sarmal bir yapıda anlaması ve yorumlamasını istemektedir. Programda ayrıca konular işlenirken kazanımların çerçevesinden çok uzaklaşmamak kaydıyla etkileşim hissettirilmeli, öğrencilerde olaylar ile ilgili çok boyutlu düşünebilme becerisi geliştirilmesi istenilmektedir (MEB, 2005).

Öğrencinin okul içi ve dışında uygulama, araştırma, gezi-gözlem ve deney gibi etkinliklerle devamlı aktif olmasını sağlamaya yönelik olarak hazırlanan coğrafya dersi öğretim programı öğrencilerde çok yönlü becerilerin geliştirilmesini de amaçlamaktadır. Coğrafya Dersi Öğretim Programı'nda; eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim ve empati, problem çözme, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, girişimcilik gibi genel becerilerin yanı sıra, coğrafya dersine ait; harita kullanma, gözlem, arazi çalışması, coğrafi sorgulama, tablo, grafik ve diyagram hazırlama ve yorumlama, zamanı algılama, değişim ve sürekliliği algılama ile kanıt kullanma becerileri de yer almaktadır (MEB, 2005).

Bireyde düşünme becerilerinin gelişmesi coğrafya dersi öğretim programının amaçlarında açıkça belirtilmektedir. İstenen başarının elde

COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE YANSITICI DÜŞÜNMEYE DAYALI ÖĞRETİMİN ÖĞRENCİ BAŞARISINA VE ÖĞRENMENİN KALICILIĞINA ETKİSİ

edilebilmesi için bu stratejilerin kullanılarak dersin işlenmesi programın ana temalarındandır. Ayrıca okullarda bu becerilerin kazandırılması bireyin günlük hayatında karşılaştığı sorunlara daha rahat çözümler üretebilmesi anlamına da gelmektedir. Coğrafya derslerinde bireylere sadece coğrafi bilgilerin değil, bu bilgilerin günlük yaşam içerisinde kullanılması yeteneğinin de kazandırılması temel amaçlardan olmalıdır. Düşünen, eleştirel bir bakış açısına sahip olan yaratıcı bireyler toplumların gelişmesine ve kalkınmasına destek olacaktır. Bu nedenle öğrencilerde farklı düşünme stratejilerinin gelişmesi ve derslerin bu stratejilerle işlenmesi önem kazanmaktadır.

2.AMAÇ

Yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim etkinlikleriyle desteklenmiş coğrafya öğretiminin öğrencilerin çok boyutlu düşünceleri ve zihinsel yeteneklerini kullanmalarına imkan tanıyan bir öğretim ortamı oluşturacağı düşünülmektedir. Böyle bir öğretim ortamının öğrencilerin akademik başarılarını olumlu yönde etkileyeceğine inanılmaktadır. Bu araştırmada coğrafya öğretiminde yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim etkinliklerinin öğrencilerin akademik başarıları ve öğrenmenin kalıcılığı üzerine etkisini belirlemek amaçlanmıştır.

3.YÖNTEM

Ön test-son test kontrol gruplu deneysel desen modelinin kullanıldığı araştırmada yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim etkinliklerinin uygulandığı deney grubu ile bu etkinliklerin uygulanmadığı kontrol grubu arasında başarı ve kalıcılık arasında farklılığın olup olmadığına bakılmıştır. Bu bağlamda, bağımsız değişken olan yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretimin bağımlı değişken olan öğrencilerin akademik başarıları ve öğrenmenin kalıcılığı üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Araştırma kapsamında bağımsız değişken olarak cinsiyetin de deney ve kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarıları ve öğrenmenin kalıcılığı üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Araştırmada, ön test - son test kontrol gruplu modelde deney ve kontrol grupları denkleştirildikten sonra deney ve kontrol grupları yansız atama (random) yöntemiyle belirlenmiştir. Her iki gruba da deneysel işlemden önce ön testler uygulanmıştır. Kontrol grubunda dersler programda önerilen öğretim yöntemleriyle sürdürülmüş, deney grubunda

ise yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim etkinlikleri uygulanmıştır. Deneysel işlemin sonunda her iki gruba son testler uygulanarak deney ve kontrol gruplarının akademik başarıları arasında anlamlı farklılığın olup olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca öğrenmenin kalıcılığını belirlemek için kalıcılık testi uygulaması yapılmıştır.

Sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan iki faktörlü karışık desen ya da split- plot faktörel desen olarak da isimlendirilen ön test - son test kontrol gruplu deneysel desende katılımcılar, deneysel işlemde önce ve sonra bağımlı değişkenlerle ilgili olarak ölçülürler (Büyüköztürk, 2007).

3.1.Araştırma Grubu

Bu araştırma Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Aksaray Hazım Kulak Anadolu Lisesinde 9. sınıfa devam etmekte olan 60 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma için 9. sınıflar arasından yansız atama (random) yöntemiyle, 9/D sınıfı deney, 9/E sınıfı kontrol grubu olarak seçilmiştir. Her iki grupta öğrenci sayısı 30 dur. Araştırmaya katılan öğrencilere ilişkin sayısal veriler tablo 1'de verilmiştir.

GRUP	Kız	Erkek	Toplam
Deney	19	11	30
Kontrol	18	12	30
Toplam	37	23	60

3.2.Veri Toplama Teknik ve Araçları

Araştırma için gerekli verileri toplamak amacıyla; araştırmacı tarafından geliştirilen “Yerin Şekillenmesi Bölümü Başarı Testi” Başarı testinin geliştirilmesinde ders kitapları, geçmiş yıllarda üniversite giriş sınavlarında sorulan sorular ve üniversiteye hazırlık kaynaklarından yararlanılmıştır. Test çoktan seçmeli sorulardan oluşmaktadır. Soruların hazırlanmasında 9. Sınıf coğrafya dersi öğretim programındaki kazanımlara ve “Yerin Şekillenmesi” bölümündeki tüm konuları kapsayan sorular olmasına dikkat edilmiştir.

Oluşturulan madde havuzuna yönelik, uzman görüşleri alınmıştır. Uzman görüşlerinin alınması aşamasında soruların 9. Sınıf coğrafya dersi öğretim programındaki kazanımlara uygunluğu, soruların ölçme düzeyleri ve anlaşılır bir dile sahip olup olmadığı alan uzmanları

COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE YANSITICI DÜŞÜNMEYE DAYALI ÖĞRETİMİN ÖĞRENCİ BAŞARISINA VE ÖĞRENMENİN KALICILIĞINA ETKİSİ

tarafından uzman görüşü değerlendirme formu aracılığı ile değerlendirilmiştir. Uzman görüşlerine göre gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra oluşturulan madde havuzunda kalan 40 soru ile ön uygulama testi hazır hale getirilmiştir. Ön uygulama sonucunda madde analizi yapılarak başarı testinde yer alan 40 sorunun güçlük derecesi ve ayırt edicilik indeksi (p ve d değerleri) hesaplanmıştır.

Maddelerin güçlük derecesi ve ayırt edicilik indeksleri dikkate alınarak 15 madde testten çıkarılmış ve 25 maddelik nihai başarı testi hazır hale getirilmiştir. Elde edilen Başarı Testinin KR20 güvenirlik katsayısı hesaplanmış ve KR20 güvenirlik katsayısı .85 olarak bulunmuştur.

3.3.Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri, kullanılan ölçme araçları ile toplandıktan sonra elde edilen veriler SPSS programı kullanılarak değerlendirilmiştir.

Araştırmanın alt problemlerine uygun olarak İlişkisiz Örneklem T-Testinden, İlişkili Örneklem T-Testinden yararlanılmıştır.

İlişkisiz örneklem için t-testi, iki ilişkisiz örneklem ortalamaları arasındaki farkın manidar olup olmadığını test etmek için kullanılır (Büyüköztürk, 2006). Deney ve kontrol gruplarının ön test ve son test puanları elde edildikten sonra, gruplar arası karşılaştırmalarda İlişkisiz Örneklem T-Testinden (Independent Samples T-Test) yararlanılmıştır.

İlişkili örneklem için t-testi, ilişkili iki örneklem ortalaması arasındaki farkın birbirinden anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını test etmek için kullanılır (Büyüköztürk, 2006). Araştırmada İlişkili Örneklem T-Testinden (Paired Samples T-Test) yararlanılmıştır. İlişkili örneklem için t-test, deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin ön test-son test fark puanları, son test-kalıcılık testi puanları arasında anlamlı farklılığın olup olmadığını test etmek için kullanılmıştır.

4.BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırma kapsamında elde edilen verilere ve bunların araştırmanın alt problemlerine uygun analiz ve yorumlarına yer verilmiştir. Araştırma kapsamında deney ve kontrol gruplarına uygulanmış olan akademik başarı testi veri toplama aracı olarak

kullanılmıştır. Toplanan veriler araştırmada kullanılan deneysel desene uygun olarak deney ve kontrol grubu arasında ve grup içi şeklinde analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

4.1. Grupların Denkliğine İlişkin Bulgular

Deney grubu ile kontrol grubu öğrencilerinin araştırma başlangıcında denkliğini ortaya koymak için öğrencilerin başarı testi ön test puanları ve tutum ön test puanlarının karşılaştırılmaları yapılmıştır. Gruplarının denkliği yapılan analizlerle ortaya konmuştur.

<i>Tablo 2: Deney Grubu ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön Test Başarı Puanlarının Ortalama, Standart Sapma ve t Değeri</i>					
Grup	N	$\bar{X}$	S	t	p
Deney	30	7,1	1,88	.549	,58
Kontrol	30	7,4	2,32		

Tablo 2’de deneysel çalışma öncesinde deney ve kontrol gruplarının araştırmada ön test olarak uygulanan başarı testinden elde ettikleri sonuçlar görülmektedir. Tablo incelendiğinde deney grubu ile kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı puanları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir [$t = .549$, $p > .05$]. Bu durum araştırmaya başlandığında grupların akademik başarı düzeylerinde farklılığın olmadığını göstermektedir. Deneysel işlemler öncesi farklılığın olmaması araştırma gruplarının denkliği açısından deney grubu ile kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı düzeylerinin aynı olduğu şeklinde yorumlanabilir. Başka bir ifadeyle deney ve kontrol grubu öğrencilerinin çalışmanın sonunda akademik başarılarındaki farklılıklarının uygulanacak olan deneysel işlemlere bağlanabileceği söylenebilir.

4.2. Akademik Başarıya İlişkin Bulgular

Yansıtıcı düşünmeye dayalı etkinliklerle işlenen coğrafya dersinin deney grubu öğrencilerinin coğrafya dersine ilişkin akademik başarılarını deney öncesinden sonrasına nasıl etkilediği, programda önerilen öğretim etkinlikleriyle ders işlenen kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarılarındaki değişim ve gruplar arası akademik başarı farklılıkları tablolar şeklinde verilmiştir.

COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE YANSITICI DÜŞÜNMEYE DAYALI ÖĞRETİMİN ÖĞRENCİ BAŞARISINA VE ÖĞRENMENİN KALICILIĞINA ETKİSİ

Tablo 3: Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön Test – Son Test Akademik Başarı Puanlarının Ortalama, Standart Sapma ve t Değeri

Kontrol Grubu	N	$\bar{X}$	S	t	p
Ön Test	30	7.4	2.32	8.741	.00
Son Test	30	14.16	3.40		

Kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı ön test - son test puanlarının karşılaştırıldığı tabloya göre kontrol grubu öğrencilerinin ön test başarı puan ortalaması 7.1 son test başarı puan ortalaması 14.16'dır. Yapılan analizler sonucunda kontrol grubu öğrencilerinin ön test - son test puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir [**t=8.741, p<.01**]. Bu anlamlılık coğrafya öğretim programında önerilen etkinliklerle öğretim yapılan kontrol grubu öğrencilerinin “Yerin Şekillenmesi” bölümüne ilişkin akademik başarılarının anlamlı düzeyde arttığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 4: Deney Grubu Öğrencilerinin Ön Test – Son Test Akademik Başarı Puanlarının Ortalama, Standart Sapma ve t Değeri

Deney Grubu	N	$\bar{X}$	S	t	p
Ön Test	30	7.1	1.88	25.275	.00
Son Test	30	19.96	2.45		

Deney grubu öğrencilerinin akademik başarı ön test - son test puanlarının karşılaştırıldığı tabloya göre deney grubu öğrencilerinin ön test başarı puan ortalaması 7.1, son test başarı puan ortalaması 19.96'dır. Yapılan analizler sonucunda deney grubu öğrencilerinin ön test - son test puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir [**t=25.275, p<.01**]. Bu anlamlılık yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretimin deney grubu öğrencilerinin coğrafya dersi “Yerin Şekillenmesi” bölümüne ilişkin akademik başarı düzeylerini uygulama sonunda önemli oranda artırdığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 5: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Coğrafya Dersine Yönelik Akademik Başarılarında Deney Öncesinde Sonrasına Meydana Gelen Değişimin Karşılaştırılması

Grup	N	$\bar{X}_{\text{ön}}$	$\bar{X}_{\text{son}}$	$\bar{X}_{\text{ön}}-\bar{X}_{\text{son}}$
Deney	30	7.1	19.96	12.86
Kontrol	30	7.4	14.16	6.76

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin coğrafya dersindeki akademik başarılarında uygulama öncesinde ve sonrasında meydana gelen değişim Tablo 5'de özetlenmiştir. Tablo incelendiğinde kontrol

grubu öğrencilerinin deneysel işlemler öncesinden sonrasına coğrafya dersindeki akademik başarı puan ortalamalarındaki değişim 6.76 iken, deney grubu öğrencilerindeki değişim 12.86'dır. Bu sonuç deneysel işlemler sonucunda hem kontrol grubu öğrencilerinin hem de deney grubu öğrencilerinin akademik başarılarında artış olduğunu göstermektedir. Ancak deney grubu öğrencilerinin akademik başarılarındaki artışın kontrol grubu öğrencilerine oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum uygulanan deneysel işlemlerin etkili bir şekilde gerçekleştiğini göstermektedir.

Tablo 6: *Deney Grubu ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Akademik Başarı Son test Puanlarının Ortalama, Standart Sapma ve t Değeri*

Grup	N	$\bar{X}$	S	t	p
Deney	30	19.96	2.45	7.567	.00
Kontrol	30	14.16	3.40		

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı son test puanlarının karşılaştırıldığı tabloya göre; deneysel çalışma sonrasında deney grubu öğrencilerinin son test puan ortalaması 19.96, kontrol grubu öğrencilerinin son test ortalaması 14.16 olarak hesaplanmıştır. Tablo 6 incelendiğinde deney grubu ile kontrol grubu arasındaki fark anlamlıdır [$t=7.567$, $p<.01$]. Bu durum yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim etkinlikleriyle desteklenen coğrafya öğretiminin deney grubu öğrencilerinin akademik başarısını, programda önerilen öğretim etkinliklerinin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerine göre anlamlı olarak artırdığını göstermektedir. Yansıtıcı düşünmeye dayalı etkinliklerin öğrencilerin coğrafya dersi “Yerin Şekillenmesi” bölümüne ait akademik başarılarını artırmada daha etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 7: *Deney Grubu ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Akademik Başarı Kalıcılık Testi Puanlarının Ortalama, Standart Sapma ve t Değeri*

Grup	N	$\bar{X}$	S	t	p
Deney	30	17.73	2.92	7.547	.00
Kontrol	30	11.30	3.64		

Deneysel çalışma sonrasında deney grubundaki öğrencilerin akademik başarı kalıcılık testi puan ortalamaları 17.73, kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı kalıcılık testi puan ortalamaları 11.30'dur. Tablo 7 incelendiğinde deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark olduğu görülmektedir [$t= 7.547$, $p<.01$]. Deneysel işlem sonrasında yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim

COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE YANSITICI DÜŞÜNMEYE DAYALI ÖĞRETİMİN ÖĞRENCİ BAŞARISINA VE ÖĞRENMENİN KALICILIĞINA ETKİSİ

etkinlikleriyle ders işlenen deney grubu öğrencilerinde öğrenmenin daha kalıcı olduğu söylenebilir. Bu da yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim etkinlikleriyle desteklenen coğrafya öğretiminin, programda önerilen öğretim etkinlikleriyle yapılan coğrafya öğretimine göre öğrenmede kalıcılığı artırmada daha etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4.3. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Akademik Başarı Ön Test, Son Test ve Kalıcılık Testi Puanlarına İlişkin Bulgular

Yansıtıcı düşünmeye dayalı etkinliklerle işlenen coğrafya dersinin, deney grubu öğrencilerinin cinsiyetlerine göre akademik başarılarını deney öncesinden sonrasına nasıl etkilediği, programda önerilen öğretim etkinlikleriyle ders işlenen kontrol grubu öğrencilerinin cinsiyetlerine göre akademik başarılarındaki değişim tablolar şeklinde verilmiştir.

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	t	p
Ön Test	Kız	18	7.55	2.45	.442	.66
	Erkek	12	7.16	2.20		
Son Test	Kız	18	14.38	4.06	.432	.66
	Erkek	12	13.83	2.20		
Kalıcılık Testi	Kız	18	12.61	3.59	1.48	.15
	Erkek	12	10.75	2.98		

Tablo 8’ de kontrol grubu öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre akademik başarı ön test, son test ve kalıcılık testi analiz sonuçları verilmiştir. Tablo 8 incelendiğinde cinsiyet değişkenine göre kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı ön test puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir [**t=.442, p>.05**]. Buna göre deneysel işlemler başlamadan önce kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarılarının cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermediği söylenebilir. Akademik başarı son test ve kalıcılık testi puanlarının cinsiyet değişkenine göre incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular da kontrol grubu öğrencilerinin son test [**t=.432, p>.05**] ve kalıcılık testi [**t=1.48, p>.05**] başarı puanlarının öğrencilerin cinsiyetlerine göre farklılaşmadığını göstermektedir. Bu sonuç programda önerilen öğretim yöntemleriyle gerçekleştirilen coğrafya

öğretiminin öğrencilerinin akademik başarılarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark yaratmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 9: Deney Grubu Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Akademik Başarı Ön Test, Son Test ve Kalıcılık Testi Puanlarının Ortalama, Standart Sapma ve t Değeri						
	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	t	p
Ön Test	Kız	19	7.36	1.92	1.02	.31
	Erkek	11	6.63	1.80		
Son Test	Kız	19	20.31	2.74	1.02	.31
	Erkek	11	19.36	1.80		
Kalıcılık Testi	Kız	19	17.26	3.07	1.16	.23
	Erkek	11	18.54	2.58		

Tablo 9 incelendiğinde deney grubu öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre ön test başarı puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir [**t=1.02, p>.05**]. Buna göre deneysel işlemler başlamadan önce deney grubu öğrencilerinin akademik başarılarının cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermediği söylenebilir. Son test ve kalıcılık testi başarı puanlarının cinsiyet değişkenine göre incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular da deney grubu öğrencilerinin son test [**t=1.02, p>.05**] ve kalıcılık testi [**t=1.16, p>.05**] başarı puanlarının öğrencilerin cinsiyetlerine göre farklılaşmadığını göstermektedir. Dolayısıyla bu sonuç yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim etkinlikleriyle desteklenen coğrafya öğretiminin, deney grubu öğrencilerinin akademik başarılarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark yaratmadığı şeklinde yorumlanabilir.

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma denencelerine uygun olarak deney ve kontrol gruplarının uygulama öncesindeki akademik başarılarını ortaya koymak için ön test uygulamaları yapılmıştır. Ön testlere ilişkin bulgular incelendiğinde deney grubu öğrencilerinin akademik başarı puan ortalamalarının 7.1, kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı puan ortalamalarının ise 7.4 olduğu görülmüştür. Ön testlerden elde edilen verilerin analiz edilmesi neticesinde deney grubu ve kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE YANSITICI DÜŞÜNMEYE DAYALI ÖĞRETİMİN ÖĞRENCİ BAŞARISINA VE ÖĞRENMENİN KALICILIĞINA ETKİSİ

Deneysel işlemler sonucunda ön test olarak uygulanan akademik başarı testi deney ve kontrol gruplarına son test olarak yeniden uygulanmıştır. Son testlerden elde edilen bulgular incelendiğinde yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim etkinlikleriyle coğrafya öğretiminin yapıldığı deney grubu öğrencilerinin akademik başarı puan ortalamalarının 19.96, programda önerilen öğretim etkinlikleriyle coğrafya öğretiminin yapıldığı kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı puan ortalamalarının ise 14.16 olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulguların analizine göre deney grubu öğrencilerinin ve kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı ön test- son test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu sonuç yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretimin ve programda önerilen öğretimin öğrencilerin akademik başarılarını artırdığını göstermektedir. Bununla birlikte deney ve kontrol grubu öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik akademik başarılarında deney öncesinden sonrasına meydana gelen değişimlerin karşılaştırılması neticesinde elde edilen bulgular; kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesinden sonrasına coğrafya dersindeki akademik başarı puan ortalamalarındaki değişimin 6.76, deney grubu öğrencilerindeki değişimin ise 12.86 olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgular yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretimin gerçekleştirildiği deney grubu öğrencilerinin akademik başarılarındaki artışın kontrol grubu öğrencilerine göre daha fazla olduğunu göstermektedir. Bu sonucun ortaya çıkmasında araştırma kapsamında gerçekleştirilen deneysel çalışmaların yeri büyüktür.

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin coğrafya dersi akademik başarı son test puan ortalamaları arasında yapılan istatistiksel analizlerde deney grubu öğrencileri lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu sonuç coğrafya öğretiminde yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim etkinliklerinin programda önerilen öğretim etkinliklerine göre öğrencilerin akademik başarılarını artırmada daha etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı ön test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın çıkmaması, akademik başarı son test puanlarında deney grubu lehine farklılığın çıkmış olması, deneysel uygulamaların deney grubu öğrencilerinin akademik başarılarına katkı sağladığını ortaya koymaktadır. Yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretimin farklı düzeylerde ve konu alanlarında öğrenci başarısı üzerindeki etkisini inceleyen

araştırmaların bulguları da bu sonucu desteklemektedir (Bölükbaş, 2004; Cisero, 2006; Dunlap, 2006; Ersözlü, 2008; Keskinılıç, 2010; Kırnık, 2010; Kızılkaya, 2009; Kim, 2005; Li, ve Lal, 2005; Okan, 2009; Phan, 2009; Schee vd., 2006; Thompson vd., 2005; Tok, 2008).

Akademik başarı son test uygulamalarından beş hafta sonra deney ve kontrol grubu öğrencilerinde öğrenmenin kalıcılığının belirlenmesi amacıyla akademik başarı testi tekrar uygulanmıştır. Uygulama sonrasında deney grubu öğrencilerinin akademik başarı kalıcılık testi puan ortalamaları 17.73, kontrol grubu öğrencilerinin ise aynı testten aldıkları puan ortalamaları ise 11.30 olarak belirlenmiştir. Sonuçlar üzerinde yapılan analizler neticesinde deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu sonuç öğrenmenin kalıcılığını artırmada yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim etkinliklerinin, programda önerilen öğretim etkinlikleriyle yapılan öğretime göre daha etkili olduğunu göstermektedir. Nitekim bu bulguyu destekleyen Ersözlü (2008) tarafından yapılan çalışmada da yansıtıcı düşünmeyi geliştirici etkinliklerin öğrencilerin akademik başarılarını artırdığı ve öğrenmenin kalıcılığında geleneksel öğretim yöntemine göre daha etkili olduğu ifade edilmiştir. Öğrenmenin kalıcılığını artırmada etkili olan yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim etkinliklerine benzer etkinliklerin kullanıldığı Öztürk (2008) tarafından yapılan çalışmada coğrafya öğretiminde 5E modelinin öğretmen merkezli geleneksel öğretim tekniklerine göre öğrenmenin kalıcılığında daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre düşünme becerileri ve etkinlikleriyle desteklenen coğrafya öğretiminin öğrenmenin kalıcılığında programda önerilen öğretim yöntemlerine göre daha etkili olduğu söylenebilir.

Deney grubu öğrencilerinin akademik başarı ön test puanlarının cinsiyet değişkenine göre incelenmesi sonucunda kız ve erkek öğrencilerin akademik başarı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı ön test puanlarında da cinsiyete göre anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır. Bu bulgu deneysel işlemler öncesinde deney grubu ve kontrol grubu öğrencilerinin coğrafya dersi akademik başarılarının cinsiyetlerine göre farklılık göstermediğini ortaya koymasından önemlidir.

COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE YANSITICI DÜŞÜNMEYE DAYALI ÖĞRETİMİN ÖĞRENCİ BAŞARISINA VE ÖĞRENMENİN KALICILIĞINA ETKİSİ

Deney grubu öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre akademik başarı son test ve kalıcılık testi puanları incelendiğinde kız ve erkek öğrencilerin akademik başarı puanlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Bu bulgu yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim etkinlikleriyle yapılan coğrafya öğretiminin öğrencilerin akademik başarılarında ve öğrenmenin kalıcılığında cinsiyetlerine göre farklılık yaratmadığı şeklinde yorumlanabilir. Bu durum deneysel işlemlerin genel anlamda ne kadar etkili olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Kontrol grubu öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre akademik başarı son test ve kalıcılık testi puanları incelendiğinde kız ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla programda önerilen öğretim etkinlikleriyle gerçekleştirilen coğrafya öğretiminin de öğrencilerin akademik başarılarında ve öğrenmenin kalıcılığında cinsiyete göre farklılık yaratmadığı belirlenmiştir. Nitekim Kırnık (2010), yaptığı çalışmanın sonucunda hem geleneksel öğretimin yapıldığı kontrol grubu hem de yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretimin yapıldığı deney grubu öğrencilerinin akademik başarılarının cinsiyetlerine göre farklılaşmadığını belirtmektedir. Bu bulgu araştırmanın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilebilir.

1. Coğrafya öğretim programlarında yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim etkinliklerine yer verilmelidir.
2. Öğretmenler yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim ortamlarında öğrencilerin sorular üretip sorulara uygun cevaplar geliştirmelerini sağlamalıdır.
3. Coğrafya derslerinde öğrenciyi çok boyutlu düşünmeye sevk edecek ve öğrencinin sorgulayarak öğrenmesine ortam sağlayacak yansıtıcı düşünmeye dayalı etkinlikler kullanılmalıdır.
4. Yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim coğrafya dersinde yerin şekillenmesi ünitesinde öğrencilerin akademik başarılarını artırma konusunda, programda önerilen öğretim yöntemlerinden daha etkili bulunmuştur. Yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretimin farklı ünite veya konularda uygulanması önerilmektedir.

5. Yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim yaklaşımı araştırmalarına ülkemizde coğrafya ve diğer sosyal bilimlerde az rastlanmaktadır. Dolayısıyla coğrafya öğretimi ve sosyal bilimlerin diğer alanlarında yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim ile ilgili araştırmalara önem verilerek etkililiği incelenmelidir.

6. Öğrencilerin derse başlarken daha önceki derse ilişkin öğrenmelerini hatırlatarak bu bilgilerle yeni bilgiler arasında bağ kurmaları sağlanmalıdır. Bu konuda yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretimden faydalanılmalıdır.

7. Yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim etkinliklerinin farklı derslerde etkisi ile ilgili benzer çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, G. (2004). Coğrafya Öğretimi ve Yaratıcı Düşünce. *C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*.28(2), 215-223.
- Bölükbaş, F. (2004). *Yansıtıcı Öğretimin İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Türkçe Dersine Yönelik Tutum ve Başarıları Üzerindeki Etkililiği*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Büyüköztürk, Ş. (2006). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *DeneySEL Desenler: Ön Test - Son Test Kontrol Gruplu Desen ve Veri Analizi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Cisero, C.A. (2006). Does Reflective Journal Writing Improve Course Performance. *College Teaching*, Spring. 54(2), 231-236
- Dewey, J. (1910). *How We Think*. Boston: M.A, D.C.
- Doğanay, A. (2005). Sosyal Bilgiler Öğretimi. (Editör: C. Öztürk ve D. Dilek). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Dunlap, J. C. (2006). Using Guided Reflective Journaling Activities To Capture Students' Changing Perceptions. *TechTrends*, 50(6), 20-26.
- Ersözlü, Z. N. (2008). *Yansıtıcı Düşünmeyi Geliştirici Etkinliklerin İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki*

COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE YANSITICI DÜŞÜNMEYE DAYALI ÖĞRETİMİN ÖĞRENCİ BAŞARISINA VE ÖĞRENMENİN KALICILIĞINA ETKİSİ

Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi. Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elazığ.

- Henderson, G. J. (1996). *Reflective Teaching: The Study Of Constructivist Practices*. New York: Cornell University Press.
- Keskinkılıç, G. (2010). *İlköğretim 7. Sınıf Fen Ve Teknoloji Dersinde Uygulanan Yansıtıcı Düşünmeye Dayalı Etkinliklerin Bilimsel Süreç Becerilerinin Gelişimine Ve Başarıya Etkisi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.
- Kırnık, D. (2010). *İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Dersinde Yansıtıcı Düşünmeyi Geliştirici Etkinliklerin Öğrenci Başarısına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elazığ.
- Kızılkaya, G. (2009). *Yansıtıcı Düşünme Etkinlikleri İle Desteklenmiş Web Tabanlı Öğrenme Ortamlarının Problem Çözme Üzerine Etkisi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Kim, Y. (2005). *Cultivating Reflective Thinking: The Effects Of A Reflective Thinking Tool On Learners' Learning Performance And Metacognitive Awareness In The Context Of On-Line Learning*. Doctor Of Philosophy Thesis in Instructional Systems. The Pennsylvania State University The Graduate School College of Education. Pennsylvania.
- Li, X., ve Lal, S. (2005). Critical Reflective Thinking through Service-Learning: Reconstructing Culture through a Multicultural Autobiographical Method. *The International Journal of Intercultural Education*. 16(3), 217-234.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2005). Coğrafya Dersi Öğretim Programı (9 - 12. Sınıflar). Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara.
- Mukul, İ. (2006). Türkiye' de Ortaöğretim Kurumlarında Uygulamaya Konulan Yeni Coğrafya Dersi Öğretim Programının Eski programla Karşılaştırılması ve Öğretmen Görüşleri

- Doğrultusunda Değerlendirilmesi. *Ondokuzmayıs Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22. 82–94.
- Okan, H. (2009). *Piyano Eğitiminde Yansıtıcı Düşünmenin Kullanımı Ve Etkililiği*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Özden, Y. (2005). *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Öztürk, Ç. (2008). *Coğrafya Öğretiminde 5e Modelinin Bilimsel Süreç Becerilerine, Akademik Başarıya Ve Tutuma Etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Phan, H. P. (2009). Exploring Students' Reflective Thinking Practice, Deep Processing Strategies, Effort, And Achievement Goal Orientations. *Educational Psychology*, 29(3), 297–313
- Pınar, A. (2001). *Coğrafya 'ya Giriş*. Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi ABD.
- Saban, A. (2004). *Öğrenme Öğretme Süreci: Yeni Teori ve Yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Schee, J., Leat, D., Vankan, L. (2006). Effects of the Use of Thinking Through Geography Strategies. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 15(2), 124-133.
- Thompson, G., Pılgım, A., Oliver, K. (2005). Self Assessment And Reflective Learning For First-Year University Geography Students: A Simple Guide Or Simply Misguided?, *Journal Of Geography In Higher Education*, 29(3), 403–420.
- Tok, Ş. (2008). Fen Bilgisi Dersinde Yansıtıcı Düşünme Etkinliklerinin Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Fen Bilgisi Dersine Yönelik Tutumlarına Etkisi. *İlköğretim Online*, 7(3), 557-568.
- Ünver, G. (2003). *Yansıtıcı Düşünme*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Yorulmaz, M. (2006). *İlköğretim I. Kademesinde Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünmeye İlişkin Görüş ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elazığ.